

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของชาติ คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ ตามหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ซึ่งสาระสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยทั้งชาติ จากเดิมที่เน้นการถ่ายทอด การท่องจำ และการทำตามคำสั่งของครูหรือผู้อื่น โดยเน้นวิชาและเนื้อหาเป็นสำคัญ มาเป็นการเน้นการคิดการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การปฏิรูปการเรียนรู้ควรเริ่มจากโรงเรียนทุกแห่งดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหารและครูควรมีความตระหนัก และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ตลอดจนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนที่กำลังดำเนินการ หรือมีความต้องการที่จะปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้ผสมผสานกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินโครงการสรรหาและสนับสนุนโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้และการประกันคุณภาพภายในขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้ผสมผสาน อยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดกระบวนการเรียนรู้

3. เพื่อให้โรงเรียนสามารถขยายเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้และการประกันคุณภาพ ภายในเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้กับโรงเรียนอื่น ๆ

เป้าหมาย

ปี 2543 – 2544 มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการจากทุกสังกัด จำนวน 230 แห่ง ที่ บุคลากรของโรงเรียนจะดำเนินการพัฒนาตนเอง จัดกระบวนการเรียนรู้และประกันคุณภาพ การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็ม ตามศักยภาพ ซึ่งเน้นความสำคัญทั้งกระบวนการเรียนรู้และเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความถนัด ความสนใจและความแตกต่างของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง ทุกสถานที่ ทุกเวลา รวมทั้งใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และมีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข โดยเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการ บริหารและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยผู้บริหารและบุคลากรมีความ ตระหนักและมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในและกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน มีการทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นหมู่คณะ และร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา เพื่อร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกัน ปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

นิยามศัพท์

โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หมายถึง โรงเรียนที่มีการจัด การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด และดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ตามแนว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นโรงเรียนที่มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน และถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ตลอดจนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพภายในโรงเรียน หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินงานตามภารกิจของโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการว่าการดำเนินงานของโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

โรงเรียนผู้นำปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นโรงเรียนผู้นำปฏิรูปการเรียนรู้ มีความสามารถขยายเครือข่ายการพัฒนาตนเองทั้งโรงเรียนให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ และเป็นโรงเรียนต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน และมีการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินภายนอกตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ลักษณะการดำเนินงาน

เป็นการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานต้นสังกัด และสถาบันสนับสนุนอื่น ๆ ในพื้นที่

แนวทางการดำเนินงาน

❖ ภารกิจของหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงาน

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สนับสนุนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้
 - 1.1 เอกสารวิชาการเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพภายใน
 - 1.2 งบประมาณบางส่วนในการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพภายใน
 - 1.3 สื่อเพื่อการพัฒนาตนเองของโรงเรียน

- 1.4 ร่วมพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมตนเองของโรงเรียน
- 1.5 ร่วมจัดประชุมฝึกอบรมแกนนำของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
- 1.6 ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ และจัดทำรายงานการดำเนินงาน
- 1.7 ยกย่อง/ประกาศเกียรติคุณการเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 1.8 ส่งเสริมการขยายเครือข่ายโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้ และประกันคุณภาพภายใน
2. หน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน สนับสนุนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งทางด้านวิชาการ และทรัพยากร
 - 2.2 เอกสารวิชาการ และสื่อเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องการปฏิบัติการเรียนรู้และการปฏิบัติการศึกษา
 - 2.3 ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
3. หน่วยงานสนับสนุนด้านวิชาการในพื้นที่ (นักวิจัยหรือที่ปรึกษา) เช่น ภาควิชา/สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาบริหารการศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู ของ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ และองค์กรวิชาชีพภาครัฐและเอกชน ฯลฯ ร่วมสนับสนุนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้
 - 3.1 เอกสารวิชาการเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องการปฏิบัติการเรียนรู้ และการปฏิบัติการศึกษา
 - 3.2 ร่วมพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนตามหลักสูตรการฝึกอบรม (ข้อ 1.4)
 - 3.3 สนับสนุนการพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 27 (วรรค 2) ซึ่งกำหนดให้จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และในมาตรา 28 (วรรค 2) ที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 3.4 ร่วมจัดประชุมฝึกอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียน และสรุปผลการดำเนินงาน

3.5 ติดตามนิเทศและรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานของโรงเรียน

3.6 ประเมินผลและเขียนรายงานการดำเนินงานของโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ

❖ ภารกิจของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาเป็นโรงเรียน ปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ระยะที่ 1 การพัฒนาตนเองของบุคลากรเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.1 สร้างความตระหนัก และความเข้าใจให้ตรงกันถึงความต้องการของโรงเรียน
ในการอาสาสมัครเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติการเรียนรู้ และ
ภารกิจที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการต่อไปให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน
เจ้าหน้าที่ กรรมการโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

1.2 ผู้เรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครอง
ร่วมกันสำรวจตนเองเพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของโรงเรียน (Pre – test) ซึ่งจะช่วยให้ทราบ
ว่าควรพัฒนาตนเองในเรื่องใดบ้าง โดยโรงเรียนอาจพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจเอง หรือ
ใช้ของหน่วยงานอื่น ๆ เช่น เครื่องมือประเมินผลการจัดการเรียนรู้ : การประเมินตนเองของ
ครูและโรงเรียน ที่สร้างโดยคณะทำงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร และสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น

1.3 แกนนำของโรงเรียน 1 – 2 คน เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีความ
ตระหนักและรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประกัน
คุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนาตนเองของโรงเรียนต่อไป

1.4 ผู้บริหาร ครู นักเรียน กรรมการโรงเรียน ร่วมกับครอบครัวชุมชนและ
องค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดำเนินการพัฒนาตนเองในเรื่องความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่
เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจ
สถานภาพปัจจุบัน (Pre – test) เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดขอบเขตและหัวเรื่องสำหรับ
พัฒนาความรู้ ความเข้าใจของตนเองตามลำดับความสำคัญ

1.5 การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของตนเอง อาจมีการศึกษาองค์ความรู้ และจัดประชุมฝึกรอบตนเองภายในโรงเรียน เพื่อสร้างความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดแนวคิดและแนวทางที่จะปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน โดยมีสถาบันครุศึกษาในพื้นที่เป็นที่ปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับโรงเรียน การพัฒนาตนเอง อาจใช้วิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน เช่น

- ◆ การศึกษาองค์ความรู้ อาจทำความเข้าใจจากเอกสารหรือสื่อ เช่น
 - พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเฉพาะหมวด 1 มาตรา 6, 7 และหมวด 4 มาตรา 22, 23, 24, 26, 27 (วรรค 2) และมาตรา 30
 - หนังสือ “ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ของคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ
 - มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
 - หนังสือ “แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
 - สื่อต่าง ๆ ที่จำเป็น ทั้งของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และหน่วยงานอื่น ๆ
- ◆ ครู/ผู้บริหารโรงเรียนจับคู่กันหรือรวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ (ประมาณ 3 – 5 คน) ตามความสมัครใจ ถ้าเป็นครูจะจับคู่ตามระดับชั้น ตามวิชาที่สอน หรือตามภารกิจหลักที่รับผิดชอบก็ได้ แล้วช่วยกันคิดวางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบและประเมินซึ่งกันและกัน
- ◆ ให้มีครู/ผู้บริหารโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของครู/ผู้บริหารในการพัฒนาตนเอง ซึ่งมาจากโรงเรียนเดียวกัน หรือโรงเรียนอื่นภายใน/ภายนอกกลุ่มก็ได้
- ◆ ให้มีที่ปรึกษาภายนอก ซึ่งอาจเป็นนักวิชาการจากสถาบันครุศึกษา และ/หรือจากโรงเรียนของรัฐและเอกชน หรือองค์กรวิชาชีพภาครัฐและภาคเอกชน แต่ควรเป็นผู้ที่รู้จักท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน
- ◆ ครูและผู้บริหารโรงเรียนเข้าร่วมเรียนรู้ในการประชุมสัมมนาวิชาการ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน โดยครู/ผู้บริหารโรงเรียนจะเข้าร่วมคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้ แต่เมื่อกลับมาแล้วให้ทำงานร่วมกับเพื่อนครู/ผู้บริหาร เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

◆ การพัฒนาตนเองที่มีประสิทธิภาพ ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบพบหน้าก็ได้ อาจใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ แต่ต้องรู้จักและวางแผนเสาะหาสื่อที่มีคุณภาพ และบริหารจัดการเวลาได้ดี

1.6 บุคลากรแต่ละคนดำเนินการพัฒนาตนเอง โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจสถานภาพปัจจุบัน (Pre – test) และความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษาฝึกอบรมตนเองข้างต้นมาวางแผน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุง (PDCA) เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ และมีการบันทึกร่องรอยการดำเนินงานของตนเองไว้ด้วย

1.7 ศึกษาความก้าวหน้า (Post – test1) โดยเปรียบเทียบกับผลการสำรวจสถานภาพปัจจุบัน (Pre – test) (ข้อ 1.2)

1.8 วิเคราะห์ข้อมูล Pre – test และ Post – test รวมทั้งข้อมูลที่ได้นบันทึกไว้ แล้วสรุปบทเรียนเกี่ยวกับกระบวนการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และจัดทำรายงานเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานต้นสังกัด

ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โรงเรียนที่บุคลากรส่วนใหญ่มีความเข้าใจและดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการประกันคุณภาพตนเองดีแล้ว จะได้รับการคัดเลือกเพื่อส่งเสริมให้เข้าร่วมดำเนินการในระยะที่ 2 ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกจะสนับสนุนให้พัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นก่อนที่จะส่งเสริมให้ดำเนินการในระยะที่ 2 ต่อไป

โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดย

2.1 พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ หรือความตระหนักในเรื่องนี้เพิ่มเติมตามความเหมาะสมและความจำเป็น โดยอาจใช้วิทยากรของโรงเรียนเอง หรือจัดหาวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้

2.2 ร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่แสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งโรงเรียน จัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดแนวทางการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลาดำเนินการ กำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ดำเนินการ และจัดทำแผนการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยครูต้องวิเคราะห์หลักสูตร คัดกิจกรรม หาวิธีจัดกระบวนการเรียนรู้ที่

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ต่อเนื่องจากระยะที่ 1) รวมทั้งร่วมกันวางแผนกำหนดกรอบการประเมินผู้เรียนตามสภาพที่เป็นจริงด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.3 ครูและบุคลากรทุกคนดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยมีการวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการประเมินผู้เรียนว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่อย่างต่อเนื่อง โดยอาจประเมินทุกคาบ ทุกสัปดาห์ ทุกบทเรียน หรือช่วงเวลาอื่นตามความเหมาะสม และมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมทั้งนำผลการประเมินมาพิจารณา และปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ใหม่ตลอดเวลา

2.4 ในระหว่างที่ดำเนินการตามแผน บุคลากรทุกคนจะต้องตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะ ๆ ทั้งประเมินผลผู้เรียนและประเมินการทำงานของตนเอง เมื่อสิ้นภาคเรียนก็นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อประเมินสรุปรวมในระดับชั้น/หมวดวิชา และภาพรวมในระดับโรงเรียน เพื่อปรับปรุงดำเนินงานในระยะต่อไป

2.5 ในระหว่างการดำเนินงาน ผู้บริหารและบุคลากรนำผลประเมินไปใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเอง และเมื่อสิ้นภาคเรียน ต้องวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงของโรงเรียน หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาและการวางแผนของโรงเรียนต่อไป

2.6 จัดทำรายงานการประเมินตนเองในภาพรวมเมื่อสิ้นภาคเรียน

2.7 ศึกษาความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในในช่วงที่ผ่านมา (Post – test2) เพื่อเปรียบเทียบกับสถานภาพในช่วงก่อนเริ่มดำเนินการระยะที่ 2 (Post – test1)

2.8 สรุปผลและจัดทำรายงานความก้าวหน้าของโครงการ เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานต้นสังกัด

ทั้งนี้ ในระหว่างการดำเนินงานของโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานสนับสนุนในระดับพื้นที่ จะดำเนินการร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อติดตามให้การสนับสนุน และจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และสรุปบทเรียนทั้งระดับภูมิภาคและประเทศ

ระยะที่ 3 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่ายโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดำเนินการพัฒนาเครือข่ายเพื่อขยายผล โดย

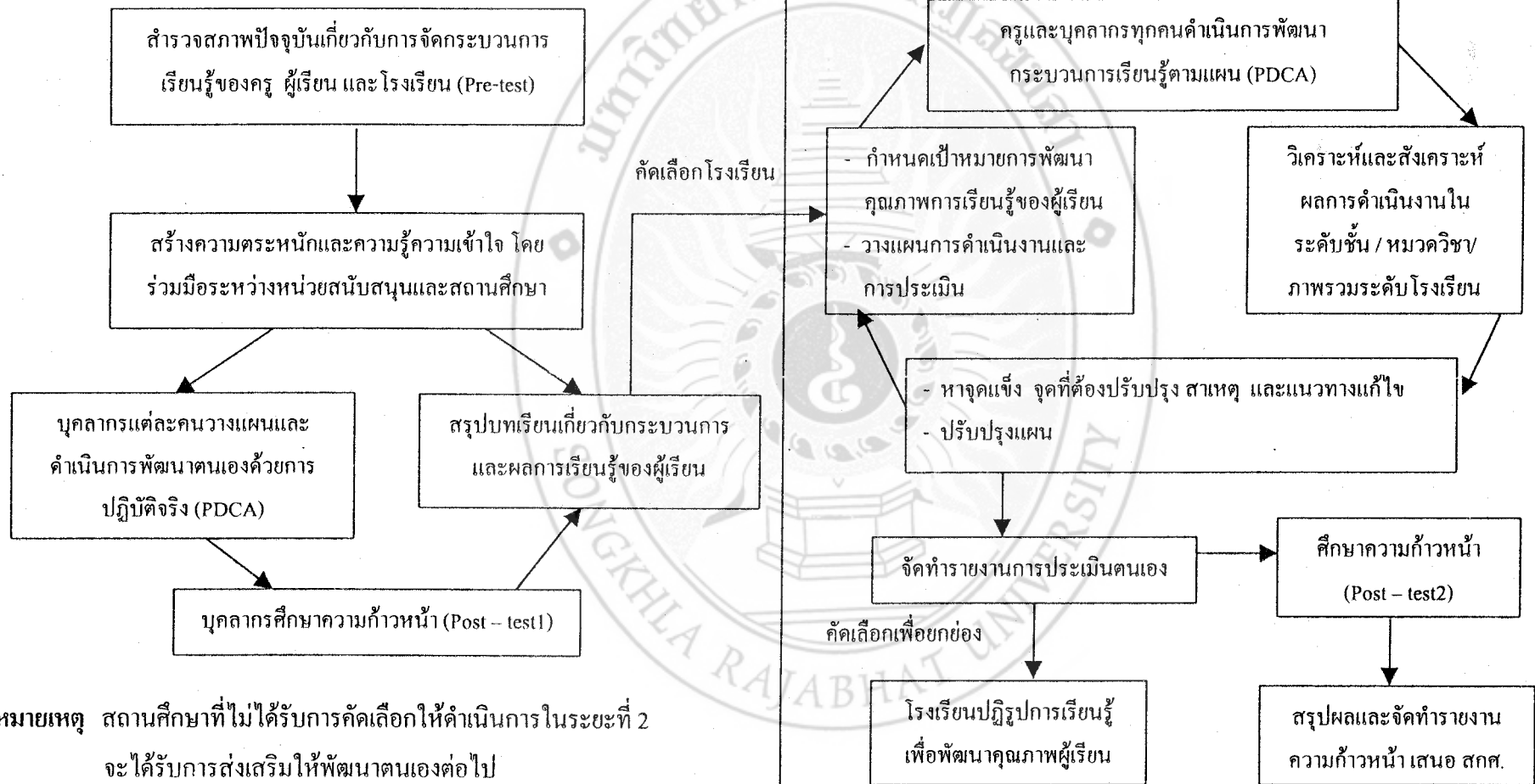
- 3.1 สร้างเครือข่ายโรงเรียน 10 แห่ง
- 3.2 อบรม/นิเทศ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามวงจรพัฒนาตนเอง (ระยะที่ 1 และระยะที่ 2)
- 3.3 สรุปผลและจัดทำรายงานการดำเนินงานสร้างเครือข่าย

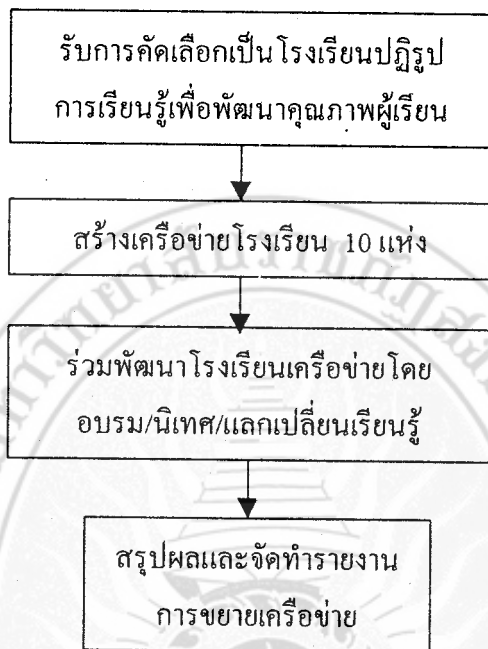
กรอบการดำเนินงานของโรงเรียน

ระยะที่ 1 โรงเรียนพัฒนาบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (พ.ย. 43 – มี.ค. 44)

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เม.ย. 44 – ก.ย. 44)

ระยะที่ 3 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่ายโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ต.ค.44 – มี.ค.45)

การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

1. ระดับโรงเรียน

- 1.1 ประเมินผลตนเองทั้งในระดับบุคคลและภาพรวมของโรงเรียน
- 1.2 ประเมินผู้ให้คำปรึกษา
- 1.3 ประเมินผู้เรียน

2. ระดับพื้นที่ นักวิจัยหรือที่ปรึกษาทำหน้าที่

- 1.1 ติดตาม นิเทศ ให้คำปรึกษา ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนในพื้นที่ที่รับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานของโรงเรียน และประเมินผลการดำเนินโครงการเป็นระยะ ๆ ตามความจำเป็นแต่ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ในระยะที่ 1 และไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง ในระยะที่ 2
- 1.2 ร่วมจัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และจัดทำรายงานการติดตามผลและการประเมินผลโครงการในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

3. สกศ. ติดตามประเมินผลโครงการในภาพรวม โดยดำเนินการสรุปสังเคราะห์จากข้อมูลการติดตามและประเมินผลในระดับพื้นที่ และสุ่มโรงเรียนเพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลประกอบการรายงานผลโครงการเมื่อสิ้นสุดระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัด

ภารกิจนักวิจัย

ระยะที่ 1 โรงเรียนพัฒนาตนเองเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด นักวิจัยมีภารกิจสำคัญ สรุปได้ ดังนี้

1. เก็บข้อมูลสภาพปัจจุบัน
2. ให้คำปรึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาตนเอง เพื่อการปฏิรูปการเรียนการสอน ทั้งโรงเรียน ได้แก่
 - 2.1 ร่วมสร้างความรู้ ความเข้าใจ
 - 2.2 ให้คำปรึกษาด้านวิชาการ
 - 2.3 เสนอ/แนะนำแหล่งความรู้ เพื่อการพัฒนาตนเอง ฯลฯ
3. เก็บรวบรวมข้อมูลในฐานะนักวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ระยะที่ 1
4. เยี่ยมเยือนโรงเรียนอย่างน้อย 2 ครั้ง ในระยะที่ 1
5. สังเคราะห์รูปแบบและวิธีการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในระยะที่ 1

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพ ภายในเพื่อพัฒนาผู้เรียน

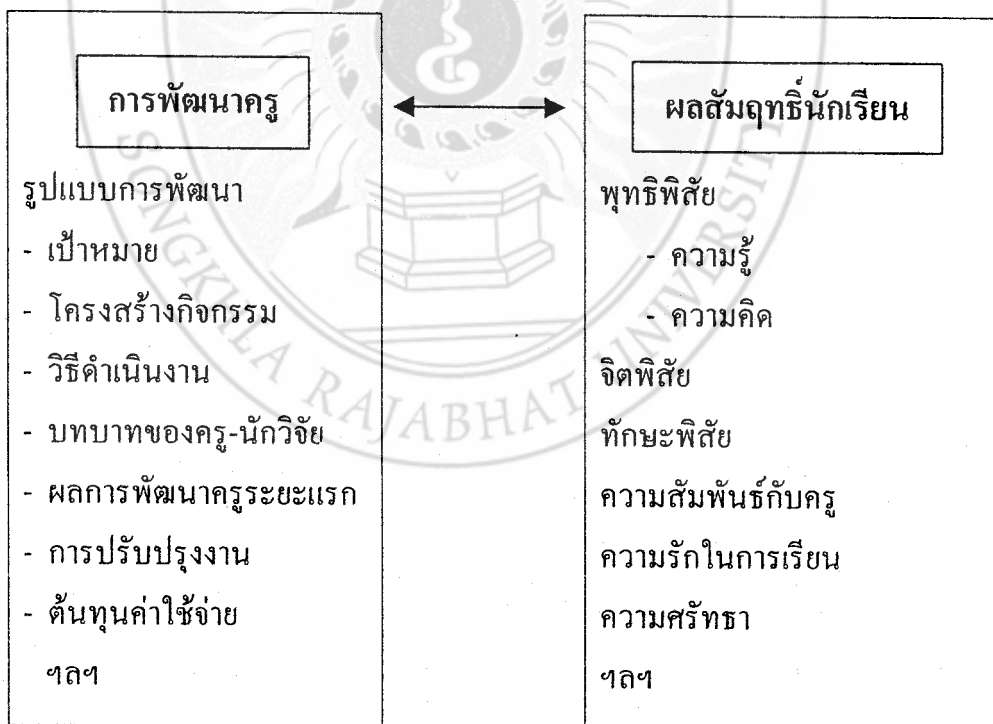
1. ร่วมวางแผนกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนเพื่อการรองรับการประกันคุณภาพ ภายในตามความพร้อมของโรงเรียน
2. ให้คำปรึกษากับโรงเรียน เพื่อการดำเนินงานตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. เก็บรวบรวมข้อมูลฐานะนักวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานระยะที่ 2
4. เยี่ยมเยือนโรงเรียนอย่างน้อย 3 ครั้ง ในระยะที่ 2
5. สังเคราะห์รูปแบบและวิธีการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
6. เขียนรายงานการวิจัยและพัฒนาเป็นรายโรงเรียน และเป็นภาพรวม

คำถามวิจัยและกรอบความคิดในการวิจัย

รายงานวิจัยของนักวิจัยภายนอกเป็นรายงานการวิจัยและพัฒนา (R&D) รูปแบบการปฏิบัติการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียน ซึ่งนักวิจัยภายนอกอาจจัดทำเป็นรายงานวิจัยปฏิบัติการแบบรวมพลัง (Collabrative action research) คำถามวิจัยในรายงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก เป็นคำถามวิจัยหลักในโครงการโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งมีคำถามวิจัยอยู่ 4 คำถามดังนี้

คำถามที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครู (การเรียนรู้ของครู) กับผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่? ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้าง? และเกิดขึ้น (พัฒนา) ได้อย่างไร?

กรอบความคิด คำถามที่หนึ่งต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายความสัมพันธ์ให้เห็นว่าผลของการพัฒนาครูในโรงเรียนนี้ ทำให้เกิดผลต่อนักเรียนอย่างไร กรอบความคิดแสดงด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยภายนอก ตามคำถามวิจัยข้อ 1

ข้อเสนอแนะ

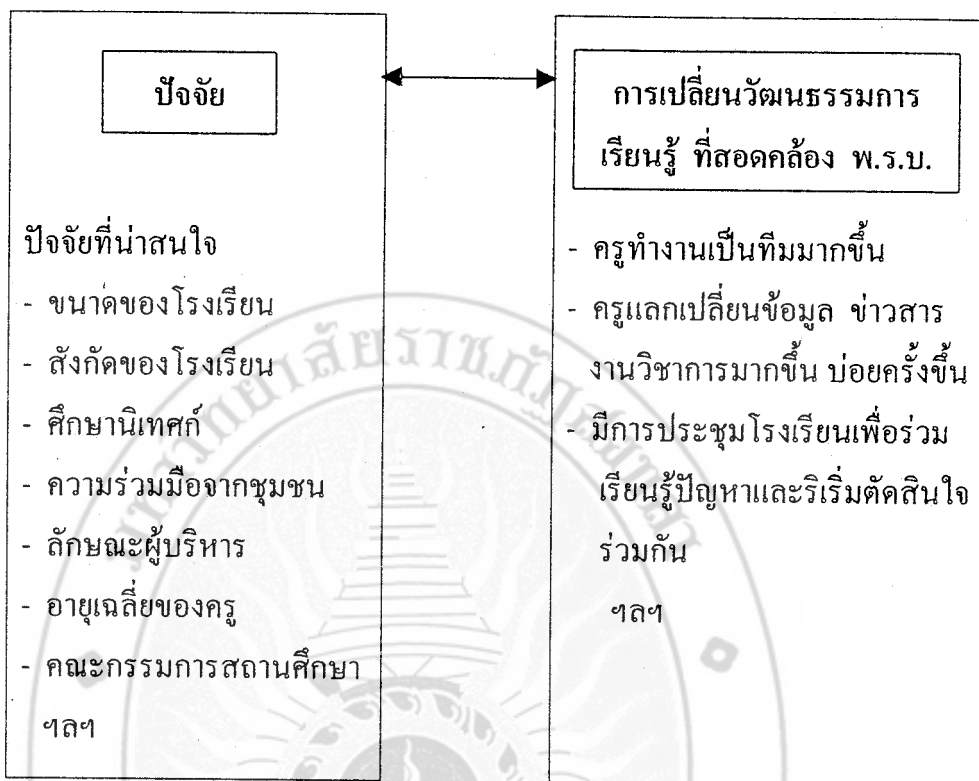
1. การเก็บข้อมูลและสาระที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปรากฏการณ์ที่เสนอแนะไว้เป็นตัวอย่างข้างต้น ทั้งด้านการพัฒนาครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน นักวิจัยอาจมีเพิ่มเติมประเด็นปรากฏการณ์ได้ และควรเก็บให้ครบถ้วน เพราะจะทำให้รายละเอียดที่จะประกอบเป็นรูปแบบที่ผู้ร่วมโครงการฯ สามารถช่วยกันสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้

2. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน นักวิจัยไม่ควรยึดติดกับเรื่องคะแนนเพียงอย่างเดียว แบบสอบในการเรียนจะให้ภาพนักเรียนเพียงส่วนหนึ่ง แต่ผลการพัฒนาด้านอื่น ๆ จากการสังเกตและการรายงานตนเองของนักเรียนและเพื่อน จะให้ภาพที่สมบูรณ์ของนักเรียน เช่น ความพึงพอใจที่ได้เรียน ความรู้สึกตื่นเต้น สนใจ ความศรัทธาในวิชา ในครู ในโรงเรียน ฯลฯ นักวิจัยควรร่วมกับนักเรียน กับเพื่อนครู หรือผู้สนับสนุน กำหนดลักษณะของนักเรียนที่อยากเห็นในเรื่องความสัมพันธ์ของนักเรียนกับครู

3. นักวิจัยภายนอก ควรยืดความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน เช่น หากโรงเรียนมีเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ ก็สามารถเน้นเรื่องนั้นเต็มที่ได้เลย เป็นต้น

คำถามที่ 2 อะไรคือองค์ประกอบ/เงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

กรอบความคิด คำถามที่สองต้องการข้อมูลและตัวอย่างปัจจัยหรือสาเหตุ หรือเงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กรอบความคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยภายนอก ตามคำถามวิจัยข้อ 2

ข้อเสนอแนะ

1. การอธิบายปัจจัย/สาเหตุ หรือ เงื่อนไข ควรชัดเจน เช่น ขนาดของโรงเรียน ต้องบอกว่าโรงเรียนขนาดกี่คน อย่าบอกว่าขนาดเล็ก/ใหญ่ เพราะไม่สามารถนำมาตีความได้ถูกต้อง
2. การสัมผัสข้อมูลจริงในโรงเรียน นักวิจัยภายนอกอาจพบเห็นปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุสำคัญ หรือเงื่อนไขความจำเป็นต่อการพัฒนา/การเปลี่ยนแปลง มากกว่าผู้ที่อยู่ในโรงเรียน จึงเป็นการดีที่จะช่วยชี้แนะให้ครูและผู้บริหารมองเห็น และสังเกตปรากฏการณ์เหล่านั้นด้วยตนเอง
3. จากปัจจัยและสาเหตุเงื่อนไขที่วิเคราะห์ได้ ควรให้รายละเอียดที่สนับสนุนได้ว่าเป็นตัวทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน ในครู หรือผู้บริหารเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีได้อย่างไร และส่งผลอย่างไรให้นักเรียนเกิดคุณภาพตามต้องการหรือแก้ปัญหาของนักเรียนได้

คำถามที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ/ไม่ประสบความสำเร็จจากการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ?

กรอบความคิด คำถามที่สามต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายผลการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ว่าเป็นอย่างไร กรณีเฉพาะที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของครูและของนักเรียน สัมฤทธิ์ผลมีลักษณะอย่างไร ในกรณีที่ไม่สำเร็จ สถานการณ์หรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความล้มเหลว นักวิจัยสามารถสรุปบทเรียนอะไรได้บ้างจากการนำรูปแบบ SBM ไปใช้ คำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ ดังภาพที่ 3

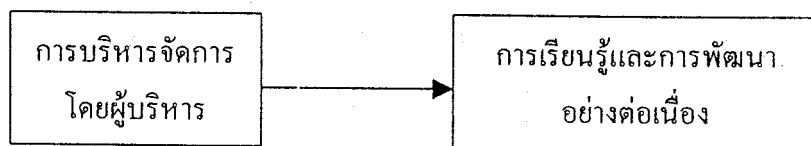
ภาพที่ 3 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยภายนอก ตามคำถามวิจัยข้อ 3

ข้อเสนอแนะ

1. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา มีความสำคัญมากในขั้นตอนการตอบคำถามวิจัยข้อสาม เนื่องจากบทบาทและภารกิจใหม่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. การวิเคราะห์ความสำเร็จและความล้มเหลวของการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ควรคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

คำถามที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไร ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน ?

กรอบความคิด คำถามที่สี่ต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญหรือไม่ อย่างไร ในการก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของนักเรียนและครู รวมทั้งบุคลากรอื่น ๆ และคณะกรรมการสถานศึกษา คำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยภายนอก ตามคำถามวิจัยข้อ 4

ข้อเสนอแนะ

1. หากนักวิจัยภายนอก หรือผู้สนับสนุนอื่น ๆ มีส่วนช่วยให้โรงเรียนเกิดรูปแบบการบริหารจัดการที่มีการปฏิรูปการเรียนรู้เกิดขึ้นในโรงเรียน ประเด็นที่ควรวิเคราะห์คือ
 - 1.1 ระบบการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น สามารถดำเนินการต่อไปได้เองหรือไม่ หรือผู้สนับสนุน/นักวิจัยภายนอกต้องมีบทบาทเสนอแนะ ชี้แนะ หรือกระตุ้นตลอดเวลา
 - 1.2 นักวิจัยภายนอกหรือผู้สนับสนุน และผู้บริหารสถานศึกษาร่วมเรียนรู้กันอย่างไร ที่จะทำให้รูปแบบการบริหารจัดการงานหรือโครงการต่าง ๆ ที่ร่วมกันดำเนินการอยู่นั้นทำได้อย่างต่อเนื่องหรือคงทน
2. การตอบคำถามข้อ 3 และข้อ 4 จะเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงข้อมูลและผลการวิเคราะห์กันได้

ขอบเขตการวิจัย

1. ลักษณะของงาน

เป็นงานวิจัยและพัฒนาโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยนักวิจัยระดับพื้นที่ทำหน้าที่เป็นนักวิจัย และให้คำปรึกษาด้านวิชาการระดับพื้นที่ภายใต้คณะผู้เชี่ยวชาญโครงการ พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูล เขียนรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโรงเรียน และสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ โดยแบ่งกิจกรรมการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ คือ

 - ระยะที่ 1 การพัฒนาตนเองของบุคลากร เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. โรงเรียนในความรับผิดชอบ

นักวิจัยชุดที่ 16 คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา รับผิดชอบโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดสงขลา และพัทลุง จำนวน 5 โรงเรียน คือ

- 2.1 โรงเรียนวัดเกษมรัตน์ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
- 2.2 โรงเรียนสามบ่อวิทยา อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
- 2.3 โรงเรียนบ้านนาวง กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง
- 2.4 โรงเรียนบ้านเตง (เรือนจุดประชาสรรค์) อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
- 2.5 โรงเรียนหารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

3. ระยะเวลาดำเนินงาน

ตั้งแต่เดือน มีนาคม – ตุลาคม 2544

